

Ks. Andrzej Kowalczyk

GENEALOGIE JEZUSA W EWANGELIACH

Genealogie miały dla Izraelitów wielkie znaczenie, ponieważ wspólnota krwi była podstawą przynależności do narodu wybranego. Ponadto z przynależnością do rodu Aarona łączyły się obowiązki i przywileje kapłańskie, natomiast z rodem Dawida wiązały się obietnice mesjańskie (por. 2 Sam 7,14). Według świadectwa 1 Krn 9,1 istniały specjalne księgi, do których wpisywano genealogie każdego Izraelity. Z Neh 7,61-64 dowiadujemy się, że ci kapłani i lewici spośród repatriantów z niewoli babilońskiej, którzy nie potrafili wykazać się odpowiednią genealogią, nie zostali dopuszczeni do służby w świątyni.

Mateusz i Łukasz umieszczają w swoich Ewangeliach genealogie Jezusa, ale różnią się one między sobą, a w niektórych przypadkach różnią się także od źródeł biblijnych. Jak wytłumaczyć te różnice? Czy różnice w genealogiach są dowodem na to, że Łukasz nie znał Ewangelii Mateusza?

1. Genealogia w Mt 1,1-17

Mateusz genealogię umieszcza na samym początku Ewangelii, rozpoczyna od Abrahama i dzieli ją na trzy części: (1) od Abrahama do Dawida, (2) od Dawida do niewoli babilońskiej, (3) od niewoli babilońskiej do Chrystusa. Źródłem dla pierwszej części są teksty: Rt 4,12.18-22 i 1 Krn 1,28; 2,2-5.9-15; dla drugiej części: 1 Krn 3,5.10-17; dla trzeciej części 1 Krn 3,17-19. To ostatnie źródło nie obejmuje wszystkich imion. Mateusz nie jest jednak zupełnie zgodny z wyżej wymienionymi źródłami: imię Azariasza (1 Krn 3,12) zmienia na Ozjasz (1,8), oraz opuszcza imiona czterech królów: syna, wnuka i prawnuka Jorama, czyli Ochozjasza, Joasza i Amazjasza (por. 1 Krn 3,11-12 i Mt 1,8), a także Jojakima, który był ojcem Jechoniasza (por. 1 Krn 3,16 i Mt 1,11).

Zmianę imienia Azariasz na Ozjasz możemy wyjaśnić wpływem 2 Krn 26,1, gdzie Azariasz występuje właśnie pod tym drugim imieniem. Natomiast trudno wyjaśnić opuszczenie imion czterech królów. Być może Mateusz opuszcza je ze względu na odrzucenie tych królów przez Boga.

Kronikarz pisze o Joaszu, że kazał zabić kapłana Zachariasza syna Jojady, za to, iż ośmielił się zganić go za odstępstwo od czystego jahwizmu. Zachariasz u-

mierając wezwał Boga na świadka tej zbrodni: *Oby Jahwe to widział i pomścił!* (2 Krn 24,22). Joasz został zabity przez spiskowców.

Amazjasz po zwycięstwie nad Edomitami uległ kultowi fałszywych bogów i został za to zganiony przez proroka. Kiedy jednak nie chciał słuchać, prorok ogłasza mu złą wróżbę: *Wiem, że Bóg powziął zamiar, by cię zgubić za to, żeś to uczynił i nie usłuchałeś mojej rady* (2 Krn 25,14-16). Amazjasz zginął później w wyniku spisku.

Jojakim został potępiony przez Jeremiasza, ponieważ nie usłuchał go i spalił zwój zawierający upomnienia: *Dlatego tak mówi Jahwe o Jojakimie, królu judzkim: Nie będzie miał potomka siedzącego na tronie Dawidowym, a trup jego wyrzucony, wystawiony będzie na gorąco w dzień i na zimno w nocy* (Jer 36,30). Jojakim wzięty do niewoli przez Nabuchodonozora umarł w Babilonie (por. 2 Krn 36,6).

Nieco inaczej przedstawia się sprawa Ochozjasza. Nie ma wzmianki o tym, że był zganiony przez proroków, jakkolwiek kronikarz wydaje o nim bardzo złą opinię: *Także i on kroczył drogami Achaba, albowiem matka jego dawała mu złe rady. Czynił on to, co złe w oczach Jahwe, jak dom Achaba, ponieważ oni to na jego zgubę byli mu doradcami po śmierci jego ojca* (2 Krn 22,3-4). Za ich radą Ochozjasz wyruszył na wyprawę wojenną z Joramem synem Achaba, na krótko przed buntem Jehu, który z polecenia Bożego obalił panującą rodzinę Achaba. Ofiarą tego przewrotu stał się także Ochozjasz - został on schwytyany w Samarii i zabity (por. 2 Krn 22,7-9).

Sama nagana proroka lub zła opinia kronikarza nie mogła stanowić przyczyny usunięcia imienia tych czterech królów z genealogii, ponieważ są w niej królowie okryci tego samego rodzaju niesławą. Np. Joramowi synowi Jozafata prorok Eliasz przepowiedział chorobę i śmierć za odstępstwo od Jahwe (por. 2 Krn 21,12-20). Król Ozjasz syn Amazjasza został upomniany przez arcykapłana za próbę złożenia ofiary kadzielnej w świątyni i ukarany przez Boga trądem (por. 2 Krn 27,16-23). Jednak różnią się oni od Ochozjasza, Joasza, Amazjasza i Jojakima usuniętych przez Mateusza tym, że umarli śmiercią naturalną. Należy dodać, że w wyniku spisku zginął także król Amon, potępiany przez kronikarza za praktykowanie bałwochwalstwa, ale w przeciwieństwie do czterech wyżej wspomnianych nie ma mowy o upomnieniu go przez Boga za pośrednictwem proroka (por. 2 Krn 21,19-24). Nie jest więc wykluczone, że Mateusz interpretuje gwałtowną śmierć czterech królów potępionych przez proroków jako znak ich odrzucenia przez Boga - i z tego powodu nie włącza ich do genealogii.

Warto także zwrócić uwagę na pewne uproszczenie, jakie Mateusz dokonał pod wpływem Ezdr 3,8 odnośnie do pochodzenia Zorobabela. W 1 Krn 3,17-19 czytamy: *Synowie Jechoniasza, uprowadzonego do niewoli: jego syn Szealtiel, Malkiram, Pedajasz, Szeneassar, Jekamiasz, Hoszama i Nedabiasz. Synowie Pedajasz: Zorobabel i Szimei. Synami Zorobabela: Meszullam i Chananiasz oraz ich siostra Szelomit*. Według natomiast Mateusza i Ezdrasza Zorobabel był synem Szealtiela.

1 Krn 3,17-18	Ezdr 3,8	Mt 1,12
Jechoniasz		
Szealtiel--Pedajasz	Szealtiel	Salatiel
Zorobabel	Zorobabel	Zorobabel

Kronikarz nie podaje potomków Szealtiela, lecz jego brata Pedajasza, z czego można wnioskować, że Szealtiel nie miał potomstwa, a Zorobabel był jego synem prawnym. Ezdrasz w ogóle Pedajasza nie wspomina wykazując jedynie prawne pochodzenie Zorobabela i to samo czyni Mateusz a następnie Łukasz.

Jeśli porównamy linię genealogiczną potomków Zorobabela podaną w 1 Krn 3,17-24, stwierdzamy, że Mateusz (także Łukasz) nie są z nią zgodni ani w jednym przypadku. Według kronikarza Zorobabel miał dwóch synów Meszullama i Chananiaśza; z kolei Meszullam miał pięciu synów: Chaszubę, Ohela, Berekiasza, Chasediasza i Juszab-Cheseda; Chananiaśz natomiast miał dwóch synów: Pelatiasza i Izajasza. Żadne z tych imion nie powtarza się w genealogii Mateuszowej. Według Mateusza synem Zorobabela był Ebiud, a synem Ebiuda Eliakim itd. Być może więc te same osoby znane są pod dwoma imionami. Trzeba też dodać, że kronikarz nie rozwija linii genealogicznej potomków synów Meszullama, lecz tylko Chananiaśza.

W wierszu 17 Mateusz pisze, że każda z części genealogii zawiera czternaście pokoleń, ale to się sprawdza tylko pod warunkiem, że do części pierwszej wliczymy Abrahama i Dawida, do części trzeciej Chrystusa, natomiast Jechoniasza, którego życie przypada na okres niepodległości i niewoli, wliczymy zarówno do części drugiej jak i trzeciej. Jakie znaczenie ma dla Mateusza podział genealogii na trzy części po czternaście pokoleń? Egzegeci zwracają uwagę, że w apokalipsie Barucha historia podzielona jest na czternaście epok na przemian jasnych i ciemnych, oraz że zbiór faryzejski Miszna Abot mówi o czternastu okresach tradycji. Na ogół uważa się, że liczba 14 ma oznaczać imię Dawida. Litery hebrajskie i-mienia Dawida (DWD) mają bowiem następującą wartość liczbową: 4 (dalet) + 6 (waw) + 4 (dalet) = 14 (Dawid). Podkreślając liczbę 14 Mateusz chce zasugerować, że genealogia Jezusa stoi pod znakiem Dawida, Jezus jest doskonałym Dawidem, czyli Mesjaszem.

W części pierwszej Mateusz dodaje wzmiankę o czterech kobietach: Tamar, Rahab, Rut i Betszabe. Imiona Tamar i Betszabe znajdują się w źródłach (por. 1 Krn 2,4; 3,5), natomiast dwa pozostałe - nie znajdują się. Niektórzy tłumaczą ten dodatek tym, że Mateusz chciał podkreślić uniwersalizm woli zbawczej Boga. Zwrócenie się pierwotnego Kościoła do pogan było widziane przez niektórych Żydów jako swego rodzaju złamanie przymierza z Bogiem. Mateusz wymieniając te cztery kobiety, z których Rahab i Rut były pochodzenia pogańskiego, a pozostałe prawdopodobnie także, wykazywał, że Bóg już w przeszłości włączał pogan w swoje zbawcze plany. Według innych Mateusz wymienia te imiona dla samej niezwykłości faktu. Według św. Hieronima Mateusz chciał podkreślić w ten sposób miłosierdzie Boga, który posługuje się nawet grzesznikami w realizacji swego planu zbawienia świata. Przypominamy, że Rahab była nierządnicą (por. Joz

2,1nn), Betszabe, żona Uriasza, zanim została żoną Dawida, była przez pewien czas jego kochanką, Tamar i Rut dla osiągnięcia zamierzonego celu posłużyły się podstępem (por. Rdz 31,1nn i Rt). Trzeba jednak dodać, że w tradycji rabinistycznej Tamar cieszyła się opinią świętej, a przykład wiary Rahab jest wspomniany nawet w Hbr 11,31.

Genealogia w Mt znajduje się na samym początku i posiada formę zstępującą, ponieważ w strukturze tej Ewangelii stojącej w ścisłej relacji z Pięcioksięgiem jest ona odpowiednikiem Rdz, a dokładniej - historii przymierza od Abrahama do Józefa syna Jakuba. Genealogie właśnie w formie zstępującej są elementem charakterystycznym Rdz, są ściśle związane z opowiadaniem o dziejach patriarchów (por. Rdz 4-11) i stanowią jakby trzon tej Księgi. Jezus w Mt jest nowym Mojżeszem, a Jego działalność nowym wyjściem, w związku z tym opowiadanie o Jezusie Mateusz poprzedza historią przymierza w formie genealogii naśladując w ten sposób autorów Pięcioksięgu, którzy historię Mojżesza i wyjścia poprzedzają Rdz, czyli historią przymierza. Relacje z Rdz sugerują pierwsze słowa genealogii Jezusa w Mt 1,1 „biblos geneleos”. Podobne wyrażenie znajdujemy w Rdz 2,4 i 5,1. Jest znamienne, że dwa ostatnie imiona poprzedzające imię Jezusa w genealogii w Mt są identyczne z imionami dwóch ostatnich patriarchów przed Mojżeszem, których dzieje autorzy Rdz opisują, tj. Jakuba i Józefa.

2. Genealogia w Łk 3,23-38

Łukasz rozpoczyna genealogię od Jezusa a kończy ją na Adamie. Źródło genealogii w części od Józefa do Natana syna Dawida nie jest znane. Ta część różni się w całości od genealogii w Mt. W części od Dawida do Abrahama Łukasz nie wymienia czterech kobiet, a ponadto nie zgadza się z Mateuszem w jednym miejscu: według niego Aminadab był synem Admina, wnukiem Arniego i prawnukiem Esroma (3,33), natomiast według Mateusza Aminadab był synem Arama i wnukiem Ezrona (1,3-4):

Mt 1,3-4	Łk 3,33
Ezron	Esrom
Aram	
	Arni
	Admin
Aminadab	Aminadab

A zatem Łukasz w miejsce Arama wstawia dwa imiona: Arniego i Admina. Imion tych nie ma nie tylko w 1 Krn 2,9-10, ale także w genealogii Dawida w Rut 4,19. Jeśli chodzi o imię Aram, to należy dodać, że występuje ono w genealogii w Septuagincie zarówno w 1 Krn 2,9-10, jak i w Rut 4,19 (Arran), w tekście masoreckim występuje Ram.

Źródłem genealogii od Abrahama do Adama jest 1 Krn 1,1-27 oraz Rdz 11,10-26 (według LXX). W tym drugim tekście zachodzi mała różnica między tekstem masoreckim a Septuagintą: w TM Szelach jest synem Arpachszada (por. Rdz

11,12), natomiast w LXX Sala (Szelach) jest synem Kainana (por. Rdz 11,12-13), którego należy identyfikować z Kanaanem synem Chama (por. 1 Krn 1,8), a wnukiem Arpachszada (Arfaksada). Wariant septuagintalny w Rdz 11,10-26 nie jest zgodny z genealogią w 1 Krn 1,1-27 zarówno w TM, jak i w LXX (por. 1,24). Według 1 Krn 1,8 Kanaan był synem Chama, natomiast Arpachszad synem Sema; por. 1 Krn 1,17. W związku z tym, że Sem i Cham byli braćmi, z genealogii w 1 Krn 1-27 wynika, że Kanaan był bratem stryjecznym Arpachszada. Łukasz idzie za Rdz 11,12-13 w LXX i włącza między Salę a Arfaksada imię Kainama (3,36).

Rdz 11,10-26		1 Krn 1,1-27		Łk 3,35-36
TM	LXX	TM = LXX		
Sem	Sem	Sem	Cham	Sem
Arpachszad	Arfaksad	Arpachszad	Kanaan	Arfaksad
	Kainan			Kainam
Szelach	Sela			Sala

Między genealogią w Łk a genealogią w Mt zachodzą pewne podobieństwa, które prawdopodobnie nie są przypadkowe. Zestawmy obie te genealogie.

	Łk	Mt (w odwrotnej kolejności)	
Od Jezusa do Salatiela 21 pokoleń	1. Józef	1. Józef	
	11. Chesli	2. Jakub	
	12. Naggaj	3. Mattan	
	13. Maat	4. Eleazar	
	14. Matatiasz	5. Eliud	
	15. Semea	6. Achim	
	16. Josech	7. Sadok	
	17. Joda	8. Azor	
	18. Jan	9. Eliakim	Od Jezusa do
	19. Resa	10. Abiud	niewoli babilońskiej
	<u>20. Zorobabel</u>	<u>11. Zorobabel</u>	14 pokoleń
	<u>21. Salatiel</u>	<u>12. Salatiel</u>	
Od Salatiel do Dawida 21 pokoleń	22. Neri	13. Jechoniasz	
	23. Melchi	14. Jozjasz	
	24. Addi	15. Amos	
	25. Kosam	16. Manasses	
	26. Almadan	17. Ezechiasz	
	27. Her	18. Achaz	
	28. Jezus	19. Joatam	
	29. Eliezer	20. Ozjasz	
	30. Jorim	21. Joram	
	31. Mattat	22. Jozafat	
	32. Lewi	23. Asa	
	33. Symeon	24. Abiasz	
	34. Juda	25. Roboam	
	35. Józef	26. Salomon	
Niewola babilońska dzieli okres od	36. Jona		
	37. Eliakim		

Jezusa do Dawida na dwie równe części	38. Meleasz 39. Menna 40. Mattat 41. Natan 42. Dawid	27. Dawid	Od niewoli babilońskiej do Dawida 14 pokoleń
Potop (Noe) dzieli okres od Abrahama do Adama na dwie równe części	56. Abraham <u>67. Noe</u> 76. Adam	40. Abraham	

W genealogii Mateuszowej część od Jezusa do Dawida dzieli się, jak wiemy, na dwie sekcje po czternaście imion (od Dawida do niewoli babilońskiej i od niewoli babilońskiej do Jezusa), natomiast Łukasz ma w tej części aż 42 imiona, z których oprócz Jezusa i Dawida powtarzają się u Mt tylko dwa: Zorobabela, który wyprowadził Żydów z Babilonu, i jego ojca Salatiela. Jest interesujące, że imiona te dzielą część od Jezusa do Dawida na równe sekcje nie tylko u Mateusza, ale również u Łukasza. Wydaje się, że Łukasz włączył te dwa imiona dla zaznaczenia niewoli babilońskiej i jednocześnie podzielenia części od Jezusa do Dawida na dwie równe sekcje (po 21 pokoleń). Należy zwrócić uwagę, że część od Abrahama do Adama zawiera równo 20 pokoleń i można ją podzielić równolegle do części od Jezusa do Dawida na dwie równe sekcje (po 10 pokoleń); sekcja ostatnia będzie się rozpoczynała od Noego, czyli pokolenia potopu.

Zwykle genealogię w Łk dzieli się na cztery części: 1) Od Jezusa do niewoli babilońskiej (21 pokoleń), 2) od niewoli babilońskiej do Dawida (21 pokoleń), 3) od Dawida do Abrahama (14 pokoleń), 4) od Abrahama do Adama (20 pokoleń)¹. Niektórzy uczeni dzielą ją na 11 części po 7 imion, przy czym ważnymi granicami pomiędzy częściami są Dawid i Abraham. Za pomocą takiej struktury Łukasz chciałby przekonać czytelnika, że Jezus rozpoczyna dwunasty okres historii świata, a Jego misja ma na celu zbawienie wszystkich ludzi². Wydaje się jednak, że żaden z tych podziałów nie odzwierciedla intencji Łukasza, a przynajmniej nie odzwierciedla w pełni. Dla niego prawdopodobnie nie tyle był ważny podział na cztery części, względnie na jedenaście, co wydzielenie w genealogii Jezusa dwóch części równoległych, z których każda przedzielona jest swego rodzaju kataklizmem, a więc: części od Jezusa do Dawida z niewolą babilońską w centrum (dwa razy po 21 pokoleń), oraz części od Abrahama do Adama z potopem w centrum (dwa razy po 10 pokoleń). W ten sposób Łukasz nie tylko włączył genealogię Jezusa w historię wszystkich narodów, ale zaznaczył, że historia narodu żydowskiego (od Dawida) zawiera pewien paralelizm z historią narodów przed Abrahamem.

¹ Np. M. Wolnięwicz w komentarzu do Nowego Testamentu, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1975, s. 162.

² F. Gryglęwicz, *Ewangelia według św. Łukasza*. Wstęp - Przekład z oryginału - Komentarz, Poznań-Warszawa 1974, s. 126.

Największy problem stanowi różnica w genealogii w Mt i Łk w części od Jezusa do Dawida. Odnośnie do tych różnic jest kilka hipotez.

J u l i u s z A f r y k a Ń s k i, apologeta chrześcijański z początków III w., próbował rozwiązać ten problem odwołując się do Mojżeszowego prawa lewiratu. Stanowiło ono, że Izraelita miał obowiązek w wypadku śmierci brata, jeśli nie pozostawił potomstwa, poślubić jego żonę dla przedłużenia rodu brata. Pierwszy syn z tego związku uważany był za prawnego syna zmarłego. Według Juliusza prawo to w rodzinie Jezusa zastosowano dwukrotnie. Jakub po śmierci swojego brata przyrodniego Helego pojął za żonę owdowiałą bratową i miał z nią syna Józefa. Ten więc miał dwie genealogie: naturalną jako syn Jakuba i prawną jako syn Helego. Jako syn Jakuba pochodził on od Dawida przez Salomona, a jako syn Helego przez Natana. Prawo lewiratu miało miejsce również w przypadku Salatiela: był on naturalnym synem Neriego a prawnym Jechoniasza. Trzeba jednak dodać, że według prawa rabinackiego obowiązek wzbudzenia bratu potomstwa istniał tylko wówczas, jeśli chodziło o braci ze strony ojca, a tutaj w obu przypadkach chodzi o braci ze strony matki. Niemniej hipoteza ta ma do dzisiaj wielu zwolenników. Przyjmują ją między innymi: H. S c h u r m a n n³ i J. Ł a c h⁴.

Inną hipotezę wysunął A n n i u s z V i t e r b o z przełomu XV i XVI w. Według niego Mateusz umieścił w swojej Ewangelii genealogią Józefa, a Łukasz genealogię Maryi. Za tą hipotezą ma przemawiać Maryjny charakter Ewangelii Łukasza. Annius uważał ponadto, że trzeci ewangelista jako Grek przykładął większą wagę niż Mateusz do genealogii opartej na fizycznym zrodzeniu i dlatego podał genealogię Maryi; Józef, jak wiemy, był tylko opiekunem Jezusa. Ze współczesnych biblistów hipotezę tę przyjmują: P. B e n o i t oraz M. E. B o i s m a r d⁵.

Jest jeszcze trzecia hipoteza znana już w starożytności, którą zamieszcza w swoim dziele „De consensu Evangeliorum” św. Augustyn. Według niej genealogia u Mt była naturalną genealogią Józefa, podczas gdy genealogia u Łk była prawną Józefa, a naturalną Maryi. Jest to możliwe, jeśli przyjmiemy, że Józef został włączony do rodu Maryi na mocy adopcji. Otóż w Lb 27,3 znajduje się przepis dający wszystkie prawa, przywileje i obowiązki synowskie mężowi córki dziedziczącej. W Piśmie św. ST spotykamy dwa przypadki tego rodzaju adopcji. W Księdze Ezdrasza 2,61 czytamy o jakimś Barzillaju, który „pojął za żonę jedną z córek Barzillaja Gileadyty i przybrał jego imię”. W 1 Krn 2,34-35 czytamy: „Szeszan nie miał synów, tylko córki, ale miał sługę Egipcjanina, imieniem Jarcha. Dał przeto Szeszan słudze swemu, Jarsze, córkę swą za żonę i urodziła mu Attaja”. Syn Jarchego stał się prawnym synem Szeszana. Jan Ewangelista pisze, że pod krzyżem Jezusa stała obok Maryi Jej siostra Maria, żona Kleofasa (19,25), ale chodzi prawdopodobnie o kuzynkę, dwie rodzone siostry nie nosiłyby takiego samego imienia. Możliwe więc, że Maryja była jedyną spadkobierczynią i dlatego pomimo ślubu dziewictwa poślubiła Józefa pochodzącego z tego samego rodu. Na

³ H. S c h u r m a n n, *Das Lukasevangelium*, Erster Teil, Leipzig 1970, s. 199.

⁴ J. Ł a c h, *Ewangelia Dzieciństwa Jezusa według Mateusza (Mt 1-2)*, [w:] „Studia z bibliistyki”, t. 1, Warszawa 1978, s. 177.

⁵ P. B e n o i t - M. E. B o i s m a r d, *Synopse des quatre evangiles en francaise*, t. II, Paris.

mocy tego małżeństwa i adopcji Józef wszedł w rodzinę Helego. Argumentem na korzyść tej hipotezy - jak i poprzedniej - jest wzmianka w Talmudzie jerozolimskim (Chag. 2,77d,5), że Maryja była córką Helego. Ta hipoteza ma także dzisiaj zwolenników; za nią opowiada się między innymi F. S p a d a f o r a ⁶.

3. Czy Łukasz mógł znać genealogię Mateuszową?

Jesteśmy zdania, że Łukasz pomimo tego, że ma inną genealogię niż Mateusz, mógł znać genealogię Mateuszową. Mateusz chciał na wstępie wykazać, że Jezus należy do rodu Abrahama, którego potomstwo miało przynieść błogosławieństwo wszystkim narodom (por. Rdz 12,2-3) oraz, że należy do rodu Dawida, z którego miał wyjść król mesjański (por. 2 Sam 7,14). Ta łączność Jezusa z Abrahamem i Dawidem została wyrażona już w tytule: „Rodowód Jezusa Chrystusa, syna Dawida, syna Abrahama” (1,1). Ponadto sama kompozycja genealogii w Mt zawiera pewne przesłanie teologiczne: na Jezusie wypełnia się trzeci cykl czternastu pokoleń poczynawszy od Dawida, cała Jego genealogia stoi pod znakiem Dawida, a zatem On jest tym obiecany potomkiem Dawida - Mesjaszem.

Łukasz nie był zainteresowany tego rodzaju przesłaniem. On też chce posłużyć się genealogią w przekazaniu czytelnikowi pewnej głębszej prawdy o Jezusie, ale prawdy innej niż Mateusz. Doprowadzając genealogię do Adama i nazywając go „synem Bożym” daje do zrozumienia, że Jezus przyszedł przywrócić synostwo Boże wszystkim ludziom; „doskonały Dawid” to za mało, Jezus jest jakby nowym Adamem - ojcem odrodzonej ludzkości. Koncepcję Jezusa - nowego Adama spotykamy w nauczaniu Pawła, któremu Łukasz towarzyszył w podróżach misyjnych; w Rz 5,14 czytamy: *A przecież śmierć rozpanoszyła się od Adama do Mojżesza nawet nad tymi, którzy nie zgrzeszyli przestępstwem na wzór Adama. On to jest typem Tego, który miał przyjść.*

Można w tym miejscu postawić pytanie: czy dla przekazu takiego orędzia nie wystarczyło przedłużyć genealogię Mateuszową? Niewątpliwie Łukasz kierował się też innymi motywami: chciał przedstawić po prostu inną możliwą genealogię, np. zamiast genealogii prawnej - naturalną; może genealogia Mateuszowa wydawała mu się zbyt schematyczna, skrócona i w związku z tym kontrowersyjna? Istotnie, może budzić zastrzeżenie, że okres od niewoli babilońskiej do Jezusa liczący około 587 lat obejmuje tylko 14 pokoleń (na jedno pokolenie przypada ok. 41 lat). W genealogii Łukaszej okres ten obejmuje 21 pokoleń (na jedno pokolenie przypada ok. 27 lat). W Tyt 3,9 św. Paweł radzi swojemu uczniowi: *Unikaj natomiast głupich dociekań, rodowodów, sporów i kłótni o Prawo! Są bowiem bezużyteczne i puste.* Można więc przypuszczać, że sprawa rodowodu Jezusa była przedmiotem dyskusji i nieporozumień w pierwotnych gminach.

Być może Łukasz widział w genealogii skonstruowanej inaczej bardziej wymowny znak? Warto zwrócić uwagę, że jeśli zastosujemy metodę interpretacji genealogii opartą na znaczeniu liczbowym liter hebrajskich, stosowaną w odnie-

⁶ F. S p a d a f o r a, *Dizionario biblico*, Roma 1957, s. 255.

sieniu do genealogii w Mt, otrzymamy bardzo interesujący wynik. Otóż w genealogii Łukaszej Jezusa od Adama dzieli 76 pokoleń. Liczba 76 stanowi sumę dwóch liczb: 61 i 15. Liczba 61 jest z kolei sumą liter-liczb wyrazu ADWN (Adon - Pan): alef (1) + dalet (4) + waw (6) + nun (50) = 61. Liczba 15 jest sumą liter wyrazu IH (Jah - skrót imienia Bożego): jod (10) + he (5) = 15. „Adon” występuje między innymi jako tytuł Boga zarówno w liczbie pojedynczej jak i mnogiej, z zaimkiem dzierzawczym „ai” (Adonai - mój Pan) jak i bez zaimka i jest tłumaczony na język grecki przy pomocy „kyrios”; np. w liczbie pojedynczej i bez zaimka występuje w Wj 23,17 (kyriou tou theou sou), także w Ps 114,7; Mai 3,1; Jos 3,11. 13 itd. „Jah” jest skrótem imienia Bożego „Jahwe” i również tłumaczony jest przy pomocy „kyrios”; występuje w Wj 15,6; 17,6; Ps 89,9 itd⁷. Genealogia Jezusa u Łukasza stoi więc pod znakiem „Jahwe Pan” i może właśnie o ten znak Łukaszowi chodziło.

---

⁷ Por. F. Z o r e l l S.J., *Lexicon hebraicum et aramaicum Veteris Testamenti*, Roma 1968, s. 297.